

F e l i k s K r a u s e

Klejnót polskiej myśli filozoficznej

Encyklopedia filozofii polskiej, red. A. Maryniarczyk,
t. I–II, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu,
Lublin 2011

W 1000-letnich dziejach kultury polskiej rok 2011 był świadkiem wyjątkowego wydarzenia. Kontynuując prace nad encyklopedią filozofii (w 2009 r. ukazał się ostatni tom 10-tomowej *Powszechnej encyklopedii filozofii*), Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu wydało *Encyklopedię filozofii polskiej*. Jest to pierwsza w dziejach kultury polskiej encyklopedia filozofii polskiej. Publikacja ta obejmuje dorobek naukowy wszystkich filozofów polskich od początku XIII wieku do naszych czasów. Wszyscy wybitni przedstawiciele nauki i kultury polskiej, których dorobek naukowy został przedstawiony w jednym dziele, tworzą panteon postaci polskiej filozofii. Są oni dumą polskiej kultury humanistycznej w jej nurcie filozoficznym, i to we wszystkich fazach jej rozwoju.

Encyklopedia filozofii polskiej, jak i 10-tomowa *Powszechna encyklopedia filozofii*, jest owocem wieloletniej działalności Lubelskiej Szkoły Filozoficznej, której współtwórcą jest śp. o. prof. dr hab. M.A. Krapiec OP. Jako inicjator i zarazem prezes Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu był on przewodniczącym Komitetu Naukowego tej monumentalnej publikacji, zaś redaktorem naczelnym Zespołu Redakcyjnego był ks. prof. dr hab. A. Maryniarczyk, który po śmierci M.A. Krapca sprawował opiekę i nadzór naukowy nad *Encyklopedią filozofii polskiej*.

Edycja obydwu encyklopedii (powszechnej i polskiej) została przygotowana niezwykle starannie. Szata graficzna encyklopedii, szata językowa oraz opracowanie dzieła pod względem naukowym spełniają wszystkie najwyższe standardy sztuki edytorskiej. Dlatego wyrazy szczególnej pamięci i wdzięczności za ogrom pracy należą się wszystkim osobom biorącym udział w procesie

tworzenia tej niezwyklej publikacji. Mam na myśli tych, których nazwiska znajdują się na stronach redakcyjnych poszczególnych tomów encyklopedii: cały zastęp autorów haseł, specjalistów z różnych dziedzin filozofii, ukazujących w sposób profesjonalny rozwój polskiej filozofii na przestrzeni ośmiu wieków, a także członków Komitetu Naukowego, Zespołu Redakcyjnego, redaktorów naukowych poszczególnych działów oraz wszystkie pozostałe osoby współpracujące z redakcją.

Pierwsza w dziejach polskiej kultury *Encyklopedia filozofii polskiej* obejmuje dwa tomy, z których każdy zawiera ok. 450 haseł. Autorzy haseł, którzy podjęli badania nad postaciami i problemami filozoficznymi w Polsce, pochodzą z różnych ośrodków naukowych, jak Białystok, Gdańsk, Kraków, Lublin, Poznań, Warszawa, Wrocław i inne. Publikacja przedstawia nie tylko biogramy filozofów i innych myślicieli żyjących na przestrzeni wieków, ale także systemy filozoficzne, szkoły i problemy, które ukształtowały się w Polsce. Zamierzeniem badaczy dziejów filozofii polskiej było wykazanie, że polscy filozofowie nie tylko korzystali ze spuścizny powszechnej refleksji filozoficznej, ale również myśl tę wzbogacili własną interpretacją rzeczywistości, charakterystyczną dla rodzimej kultury humanistycznej.

Podstawowym celem *Encyklopedii* jest dostarczanie informacji o filozofach, którzy kształtowali humanistyczną kulturę polską, by w ten sposób szerzyć kulturę filozoficzną w polskim społeczeństwie i uczynić ją treścią naszego życia we współczesnych realiach.

We wstępie ks. prof. A. Maryniarczyk, przewodniczący Komitetu Naukowego oraz Zespołu Redakcyjnego tejże publikacji, pisze, że inicjatywa opracowania i wydania *Encyklopedii filozofii polskiej* została podjęta przez środowisko filozofów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Tomasza z Akwinu. Towarzystwo to jest jednym z najbardziej znanych na świecie towarzystw filozoficznych, którego głównym celem jest rozwijanie kultury filozoficznej. Istotnym motywem, jak dalej stwierdza ks. prof. A. Maryniarczyk, do przygotowania i wydania *Encyklopedii filozofii polskiej* była świadomość ogromnego wkładu filozofów polskich do kultury filozoficznej świata, który to wkład ujawnił się podczas prac nad dziesięciotomową *Powszechną encyklopedią filozofii*.

Wszyscy wymienieni w hasłach encyklopedii profesjonalni filozofowie oraz czołowe postacie kultury polskiej, które filozofią interesowały się ubocznie – teologowie, pisarze, poeci, politycy, publicyści, logicy, etycy, socjologowie, psychologowie, pedagodzy – dążyli do znalezienia prawdy, choć szli różnymi drogami. Jednak licznym spośród nich nie było dane poznanie tej prawdy, zwłaszcza w jej wymiarze transcendentnym. To ci, którzy w punkcie wyjścia przyjęli założenie, że nie istnieje obiektywna prawda, a realność przypisywali nie światu nas otaczającemu, lecz konstruktom myślowym, zgodnie z zasadą

esse sequitur operari. Jest to nurt filozofii, która oderwała się od rzeczywistości i zatraciła podstawowy cel filozofii, jakim jest prawda, czyli poznanie dla poznania – *scire propter scire*. Tej destrukcji uległa filozofia nowożytna, przy czym w mniejszym stopniu dotyczy to historii filozofii polskiej, w odróżnieniu od filozofii powszechniej. To wynaturzenie (antyfilozofia) jest charakterystyczne głównie dla marksistowskiej i sejentystycznej koncepcji filozofii, która przyjęła jako dogmat tezę negującą istnienie Boga, zaś byt materialny uznała za jedyny byt realny. Eliminacja Boga oraz redukcjonistyczna koncepcja człowieka, którego ateistyczni ewolucjoniści pozbawili transcendencji wobec świata przyrody, sprawiły, że człowiek nie został zaliczony do kategorii bytu osobowego, lecz znalazł się w jednym szeregu ze światem zwierząt. Przyjmując taki punkt wyjścia swojego filozofowania, wyznawcy marksizmu nie byli w stanie wyjść poza tezę uznającą człowieka za wytwór ewolucji biologicznej i życia społecznego. Przykładami takiej postawy filozoficzno-antropologicznej mogą być Adam Schaff i Tadeusz Kotarbiński. Ten pierwszy, choć głosił materializm monistyczny, a myśl ludzką uznał za funkcję materialnego mózgu, był jednak otwarty na dyskusję z przedstawicielami innych opcji filozoficznych, o czym może świadczyć fakt, iż ciężkie boje światopoglądowe toczył z Adamem Schaffem na spotkaniach w Warszawie młody myśliciel, rozpoczynający swoją karierę naukową, tj. o. prof. M.A. Krąpiec. Jednak A. Schaff, będąc wierny dialektycznemu materializmowi K. Marksa w dziedzinie teorii poznania i ontologii, dokonał żywota ziemskiego jako agnostyk. Drugi z wymienionych filozofów, Tadeusz Kotarbiński, głosił radykalny materializm, nazywany reizmem. Twórca tego nurtu filozoficznego twierdził, że istnieją tylko rzeczy. Negując realny charakter właściwości, relacji między bytami, zredukował wszystkie kategorie bytowe do kategorii bytów jednostkowych cielesnych, bo wszelki przedmiot jest rzeczą. Tej skrajnie konkretystycznej koncepcji filozofii nie podzielali nawet ortodoksyjni marksści.

Marksistowska doktryna filozofii (materializm i ateizm) T. Kotarbińskiego była tym, co łączyło go z poglądami filozoficznymi A. Schaffa. Różnił się jednak od tego drugiego w ostatniej godzinie swego życia. *In articulo mortis* wyznał za Julianem Apostatą (cesarz rzymski, nieprzejednany wróg chrześcijaństwa): *Galilaeae vicisti* („Galilejczyku, zwyciężyłeś”).

Pośród wszystkich haseł zawartych w omawianej encyklopedii jedno zasługuje na szczególną uwagę. Jest nim hasło o wyjątkowej postaci w dziejach myśli filozoficznej, porównywalnej z największymi myślicielami w dziejach filozofii polskiej i ogólnoswiatowej. Mowa o prof. dr. hab. M.A. Krąpcu OP. Ze względu na niespotykaną głębię myśli swoich filozoficznych rozważań, obejmujących całą dostępną umysłowi ludzkiemu rzeczywistość, rozpatrywaną w kategoriach ostatecznych (*per causas ultimas*), wskazujących na Absolut jako ostateczną rację tej rzeczywistości, M.A. Krąpiec określany jest jako

dux et princeps omnium philosophorum post sanctum Thomam de Aquino. Jego bowiem dokonania w dziejach filozofii mają wartość nieprzemijającą, a pomnik, jaki sobie postawił w sercach i umysłach wielu pokoleń studiujących na Katolickim Uniwersytecie, jest trwalszy od spiżu (*aere perennius*).

Naczelne zadanie filozofii, tj. poznanie prawdy o całej rzeczywistości, wypełnił sposób perfekcyjny. Realizacji tego zadania poświęcił całe swoje życie. Wszystko w jego życiu było podporządkowane jednemu celowi. O znaczeniu jego osiągnięć na niwie naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej może świadczyć fakt, iż trzykrotnie sprawował funkcję dziekana Wydziału Filozofii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz pięciokrotnie piastował urząd rektora tejże Uczelni. W 85. rocznicę urodzin prof. M.A. Krapca Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu wydało album, który w syntetycznym skrócie w postaci tekstu i ilustracji charakteryzuje dokonania tego niezwykłego filozofa na polu naukowym i w wielu innych dziedzinach. Tytuł tej publikacji jest niezwykle wymowny i trudno byłoby znaleźć trafniejsze określenie niż to: *Niestrudzony sługa prawdy*. Oto kilka charakterystycznych wypowiedzi profesorów filozofii i dostojników kościelnych. Jan Paweł II w liście gratulacyjnym skierowanym do Jubilata, wyrażając podziw dla jego intelektu i osobowości, stwierdza, że jego wkład wniesiony do całego polskiego środowiska naukowego ma charakter opatrnościowy. Ks. prof. M. Kurdziałek zauważa, że M.A. Krapiec, idąc tropem Tomasza z Akwinu, reprezentuje filozofię ponadczasową, ponadnarodową, ponadklasową, zdolną filtrować wszystkie prądy filozoficzne. Abp S. Wielgus jest zdania, że osobowość i dokonania M.A. Krapca są tak wielkie, że autentycznie wpływał na bieg dziejów filozofii i oddziaływał na życie nieprzeliczonej ilości osób. Wyrażając podziw dla jego geniuszu filozoficznego, nazwał go Gwiazdą Betlejemską, prowadzącą nas bezbłędnie do wiecznej i niezmiennej Prawdy. Prof. W. Chudy sądzi, że o. Krapiec dał współczesnemu umysłowi ludzkiemu klucz do zrozumienia świata. W podobnym duchu wypowiada się wiele innych osób, i to ze środowisk o różnej orientacji światopoglądowej.

W konkluzji powyższych ocen możemy powiedzieć, że system filozoficzny M.A. Krapca, mając zasięg międzynarodowy, należy uznać za najdonioślejsze filozoficzne dokonanie od czasów Tomasza z Akwinu, co sytuuje go w nurcie określanym mianem *philosophia perennis* – filozofia wieczysta, ponadczasowa. Z tego względu bywa on też nazywany Ateńczykiem z Podola.

Najważniejszym zadaniem, jakie winniśmy stawiać sobie i tym, którzy przyjdą po nas, jest upowszechnianie głębokich rozwiązań filozoficznych M.A. Krapca – Nauczyciela wielu pokoleń filozofów. Niech on będzie inspiracją dla wszystkich podejmujących trud dociekania prawdy.

Kieruję więc zachętę wobec wszystkich, którzy uczynili prawdę fundamentem swojego życia, do bliższego zapoznania się z ogromnym dorobkiem

naukowym Tego, który pracując w winnicy Pańskiej, oddał się całkowicie i bez reszty na służbę prawdzie o Bogu, człowieku i świecie, tj. niestrudzonego sługi prawdy – o. prof. M.A. Krąpca.

Ojciec prof. M.A. Krąpiec zmarł 8 maja 2008 roku. Odszedł z rzeczywistości ziemskiej do krainy życia wiecznego, do domu swego Stwórcy, by od Niego otrzymać nagrodę za bezgranicznie wierną służbę Bogu i ludziom, za ukazywanie pełnej prawdy o otaczającej nas rzeczywistości, dla której ostatecznym fundamentem i źródłem prawdy wiekuistej jest On, jej Stwórca. Tą nagrodą jest łaska bezpośredniego oglądania Boga przez duszę zbawioną – *Lumen gloriae*.